

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Економічний факультет
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

Дипломна робота магістра

на тему:

«Інноваційні технології в готельно-ресторанному бізнесі»

Виконав: студент II курсу
ОС «магістр», GRS1-M19 групи
спеціальності 241
Готельно-ресторанна справа
Падун А. В.

Науковий керівник:
д.н.держ.уп., к.е.н., доцент,
професор кафедри туризму та
готельно-ресторанної справи
Матвейчук Л. О.

Рецензент:
к.е.н., доцент кафедри
менеджменту
Андрейцева І. А.

м. Кам'янець-Подільський
2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙ У ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННІЙ СФЕРІ	6
1.1. Сутність, ознаки, класифікація інновацій	6
1.2. Інноваційні технології в готельно-ресторанному господарстві.....	15
1.3. Інноваційний менеджмент: поняття, мета, завдання, види, функції	24
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	34
2.1. Моніторинг діяльності суб'єктів господарювання з тимчасового розміщування й організації харчування	34
2.2. Аналіз колективних засобів розміщення та підприємств ресторанного господарства	47
2.3. Інноваційна діяльність в Україні та в галузі туризму	57
Висновки до розділу 2.....	71
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННІЙ СФЕРІ	78
3.1. Інтернет-маркетинг – складова інноваційного менеджменту готельно-ресторанного бізнесу	78
3.2. Інноваційні технології для підвищення рівня комфорту у готельному бізнесі	85
3.3. Інновації у закладах ресторанного господарства	95
Висновки до розділу 3.....	104
ВИСНОВКИ	108
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	115
ДОДАТКИ	124

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки в умовах цифровізації її галузей основним засобом зростання і розвитку суб'єктів господарювання у довгостроковій перспективі стають досягнення науково-технічного прогресу та інновації. Сьогодні, враховуючи значний природно-рекреаційний та історико-культурний потенціал країни, особливої уваги заслуговує розбудова туристичної галузі, де постійне впровадження новітніх розробок є реальною запорукою сталого розвитку туризму в Україні.

Надзвичайної актуальності набуває пошук нових технологій, здатних забезпечити підвищення ефективності функціонування туристичної індустрії, складовою якої є готельно-ресторанне господарство. Для підприємств готельно-ресторанного бізнесу інноваційні технології є одним з ключових факторів успіху сфери обслуговування та зумовлюють створення необхідних умов для її сталого розвитку, забезпечують створення конкурентоспроможних послуг.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження інноваційних процесів у туристичній сфері є предметом вивчення зарубіжних та вітчизняних вчених. Серед українських дослідників, які займаються даною проблемою, можна назвати: О.С. Власенко, С.М. Ілляшенко, С. А. Мазур, Т.І. Міркунову, Т.В. Лисюк, Г.В. Люта, І.А. Павленко, А.М. Прилуцького, М.В. Чорну та інших. Не дивлячись на значну кількість праць, присвячених даній тематиці, існує необхідність більш глибокого осмислення ролі інновацій у туристичній індустрії, потреба більш глибоко дослідити процеси застосування інноваційних технологій в готельно-ресторанному господарстві.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розкриття теоретичних засад інноваційних технологій, аналіз діяльності суб'єктів господарювання вітчизняної готельно-ресторанної сфери і їх інноваційного

розвитку та формування перспективних напрямів розвитку інноваційних технологій закладів готельно-ресторанного бізнесу.

Для реалізації мети необхідно вирішити низку взаємопов'язаних завдань:

- розкрити економічну сутність дефініцій «інновації» та «інноваційні технології», їх цілі, ознаки, види;

- розглянути та узагальнити теоретичні підходи щодо формування інноваційного менеджменту в туризмі;

- провести моніторинг діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання з тимчасового розміщування й організації харчування;

- здійснити аналіз інноваційної діяльності в Україні та в галузі туризму;

- визначити та обґрунтувати перспективні напрями розвитку інноваційних технологій в готельному та ресторанному господарстві.

Об'єкт дослідження – процеси розвитку суб'єктів готельно-ресторанного сфери з застосуванням інноваційних підходів в діяльності.

Предмет дослідження – інноваційні технології в готельно-ресторанному бізнесі.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети та розв'язання поставлених завдань у роботі використовувались різноманітні методи наукового дослідження: аналізування, порівняння, систематизації та узагальнення – для уточнення сутності та змісту досліджуваних категорій, зокрема, «інновації», «інноваційні технології» та «інноваційний менеджмент»; статистичного та порівняльного аналізу – для дослідження показників розвитку суб'єктів господарювання з тимчасового розміщування й організації харчування та при оцінюванні інноваційної діяльності в Україні (в т.ч. галузі туризму); графічний і табличний – для наочного відображення статистичного аналізу та результатів дослідження; метод узагальнення – для формування напрямів розвитку інноваційних технологій в закладах готельно-ресторанного господарства.

Інформаційною базою дослідження були: законодавчі та нормативно-правові акти щодо інноваційного розвитку в Україні; інформаційні матеріали в розрізі показників, що аналізують розвиток туристичної індустрії Державної служби статистики України; звіти міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України щодо показників діяльності суб'єктів господарювання з тимчасового розміщування й організації харчування; наукові доробки вітчизняних та зарубіжних вчених за темою дослідження.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання матеріалів третього розділу роботи щодо перспективних напрямів розвитку підприємств готельно-ресторанної індустрії, а саме: 1) розвиток складової інноваційного менеджменту – інтернет-маркетингу в закладах готельно-ресторанного господарства; 2) реалізація заходів на підприємствах сфери готельних послуг щодо застосування інноваційних технологій для підвищення рівня комфорту клієнтів; 3) впровадження інновацій при наданні додаткових послуг у закладах ресторанного господарства.

Апробація результатів роботи. Результати дослідження висвітлені у авторській науковій публікації «Інноваційний розвиток підприємств готельно-ресторанного бізнесу в Україні» і мали позитивну оцінку (диплом II ступеня) на міжнародному конкурсі студентських науково-дослідницьких робіт з економіки (Молдова, 2020 р.).

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи 124 сторінок. У роботі: 28 рисунків, 25 таблиць, 1 додаток, список використаних джерел – 84 найменування.

ВИСНОВКИ

У роботі на основі узагальнення теоретичних засад інновацій, інноваційних технологій, інноваційного менеджменту; аналізу діяльності готельно-ресторанного бізнесу та інноваційної діяльності в Україні визначено та обґрунтовано перспективні напрями розвитку інноваційних технологій сфері готельно-ресторанного бізнесу.

Основні висновки, що випливають із роботи, полягають у наступному:

1). Аналіз вітчизняних й зарубіжних наукових джерел, присвячених різним аспектам інновації, свідчать, що існує багато підходів трактування сутності даного поняття. На нашу думку інновації – це процес створення, освоєння, поширення соціально-організаційного і виробничо-економічного потенціалу, що лежить в основі інновації. Призначення інновацій в економічній системі держави і роль в господарському процесі розкривається через її функції, а саме відтворювальну, інвестиційну, стимулююча. Кінцевою метою впровадження інновацій є підвищення економічної ефективності суб'єкта господарювання. Характерними ознаками інновацій є: науково-технічна новизна; здатність інновації до матеріалізації у нові досконалі види продукції, засоби і предмети праці, технології і організації виробництва; здатність до комерціалізації самої інновації або результатів її впровадження.

2). Результати досліджень дефініції «інновація» дає підстави стверджувати, що дане поняття тісно пов'язане з інноваційними технологіями, які визначаються як набори методів і засобів, що забезпечують етапи реалізації нововведень. Серед напрямів інноваційного розвитку готельно-ресторанного бізнесу можна виділити такі як: управлінські, сервісні, технологічні, продуктові. Впровадження інноваційних технологій у сфері послуг повинно здійснюватись за принципами: науковості, відповідності потребам споживачів, комплексності, безпеки та гарантії та результативності.

3). Застосування інноваційних методів, прийомів, засобів підготовки і реалізації інновацій та впровадження інноваційних технологій знаходять своє відображення в інноваційному менеджменті. Інноваційний менеджмент – це система, в якій фактори взаємодіють між собою, які націлені на досягнення або підтримання потрібного рівня життєздатності та конкурентоспроможності підприємства за допомогою механізмів управління інноваційними процесами. Мета інноваційного менеджменту: 1) розробка, поліпшення і впровадження нової продукції; 2) подальша модернізація і розвиток застарілих рентабельних виробництв. Завдання – досягнення стану сфери господарської діяльності та господарюючих систем, що здійснюють інновації; досягнення специфіки самого інноваційного процесу. Інноваційний менеджмент розглядається, як система, в якій фактори взаємодіють між собою, які націлені на досягнення або підтримання потрібного рівня життєздатності та конкурентоспроможності підприємства за допомогою механізмів управління інноваційними процесами

4). Важливою складовою туристичної індустрії України є готельно-ресторанний бізнес і від успішності даної сфери послуг залежить розвиток туристичної інфраструктури, конкурентність національного туристичного продукту на вітчизняному та світовому рівні. Дослідження діяльності сфери послуг проведено з використанням інформаційних ресурсів державної служби статистики України. Важливою складовою туристичної індустрії України є готельно-ресторанний бізнес і від успішності даної сфери послуг залежить розвиток туристичної інфраструктури, конкурентність національного туристичного продукту на вітчизняному та світовому рівні. Дослідження діяльності сфери послуг проведено з використанням інформаційних ресурсів державної служби статистики України за основним видом діяльності «господарювання з тимчасового розміщування й організації харчування» де з'ясовано: понад 80 % суб'єктів господарювання складають фізичні особи-підприємці і їх частка зросла на 7 % за 6 років починаючи з 2013

року, частка підприємств загальній кількості є незначною і складає менше 15 %. Аналіз суб'єктів показав коливання їх загальної кількості: зростання протягом 2013-2015 років, спад у 2016-2017 роках і з 2018 року збільшення.

5). За результатами проведеного моніторингу діяльності суб'єктів господарювання з тимчасового розміщування й організації харчування встановлено: 1) обсяг виробленої продукції демонструє позитивну динаміку, яка присутня з 2015 року і щорічне зростання відбувається в середньому на 30 %; більше половини виробленої продукції забезпечують підприємства (понад 60 %,) фізичні особи-підприємці – 34,8 %; 2) обсяг реалізованої продукції за останні 4 роки (2015-2018 рр.) збільшувався в межах 20-30 %, цей показник суттєво знизився у 2014 році (-25,1%); 3) у 2017-2019 рр. присутнє зростання обсягу реалізованих послуг); 4) кількість зайнятих працівників протягом 2013-2018 років коливається: динаміка зменшення присутня у 2014-2015 роках, а з 2016 року – кількість працюючих зростає і показник 2018 року перевищує минулий на 20 %; 5) у загальній кількості суб'єктів даної сфер переважно працюють суб'єкти малого та мікро підприємництва.

Складовою туристичної інфраструктури сфери послуг є колективні засоби розміщення та підприємств ресторанного господарства. Найбільша кількість колективних засобів розміщення була зафіксована у 2013 році, а найменша у 2017 році; зростання цього показника було з 2011 по 2013 роки та у 2018 році – на 14 % у порівнянні з минулим. В загальній кількості колективних засобів розміщування в Україні готелі та аналогічні засоби розміщування складають половину (49,6 %) і окремих регіонах цей показник досягає 80 % (Вінницька, Житомирська, Львівська, Чернівецька, м.Київ). Дослідження вітчизняної ресторанної сфери показують коливання кількості підприємств ресторанного господарства (ресторани, кафе, бари, їдальні) в Україні протягом 2001–2017 років. Слід виділити збільшення підприємств ресторанного господарства за період 2015-2017 роки на 20 %. В загальній кількості підприємств ресторанного господарства більше половини

складають кафе. За 2 роки (2015-2017 рр.), найбільше зросла кількість ресторанів – на 38 %, їх частка в загальній кількості складає близько 20 %.

У сфері готельно-ресторанного господарства України присутня регресивна модель розвитку, де причиною таких коливань стала втрата Криму, а також військові дії у країні, що спровокували поглиблення соціально-економічної кризи.

б). Індустрія гостинності в Україні має всі підстави для розвитку та є перспективною за умови усунення перешкод, які були перелічені вище. Одним з потужних інструментів покращення ситуації в індустрії гостинності є інновації, розвиток яких першочергово залежить від рівня розвитку інноваційної діяльності в Україні. Характерним показником інноваційного розвитку країн на світовому рівні є глобальний індекс інновацій, де Україна в загальному рейтингу посіла 47 місце з 129 у 2019 році, (2018 рік – 43, 2017 рік – 50). Серед складових глобального індексу інновацій України слід виділити підіндекс «знання й результати наукових досліджень» – 27 місці у загальному рейтингу та підіндекс «людський капітал і дослідження» – 43 місце у 2018 році рейтингу.

Підґрунтям інноваційного розвитку країни, економіки та її галузей є наукові дослідження та розробки, де найбільш важливим питанням є наявність фінансових ресурсів. Аналіз витрат на інноваційну діяльність показав, що в Україні спостерігається нестабільне інноваційне середовище, не зважаючи на те, що в порівнянні з 2000 роком у 2018 витрати на інноваційну діяльність помітно зросли. За період дослідження присутні два великих спади: 1) у 2009-2010 роках – перш за все це пов'язано з наслідками світової економічної кризи 2008 року; 2) у 2014 році – ситуація погіршилася через нестабільну політичну та соціально-економічну ситуацію. У 2016 році витрати на інновації були найбільшими, але більшість з цих коштів були спрямовані на розвиток оборонної промисловості, і така тенденція зберігається сьогодні.

Щодо фінансування туристичної сфери взагалі, слід зазначити, що аналіз видаткової частини державного бюджету України за 2013–2017 рр. дає підстави стверджувати, що державне фінансування туристичної сфери в цей період було досить нестабільними або взагалі відсутніми. Питома вага фінансування туристичної сфери з державного бюджету у за період 2013–2017 рр. є досить мізерною і тому можна стверджувати про недостатній рівень державного фінансування галузі в цілому і повна відсутність видатків на її інноваційний розвиток.

Незважаючи на відсутність державної підтримки розвитку сфери послуг, проведений аналіз статистичних даних щодо впровадження інновацій підприємства готельно-ресторанного бізнесу за два останні роки дає підстави констатувати повільний інноваційний розвиток у сфері послуг враховуючи позитивну динаміку відповідних показників (забезпечення комп'ютерною технікою, підключення до мережі інтернет). Слід зазначити, що повільний розвиток готельно-ресторанного бізнесу визвано відсутністю достатнього інноваційного забезпечення галузі, тому на сучасному етапі необхідно приділити особливу увагу розвитку інноваційних технологій в сфері послуг.

7). В сучасних економічних умовах для активізації діяльності в сфері туризму саме інновації виступають одним із ключових факторів, що визначають перспективи соціального та економічного розвитку туристичних підприємств. Одним із дієвих засобів інноваційного розвитку є застосування інноваційного менеджменту в управлінні, що передбачає підвищення ефективності діяльності підприємств, галузей і економіки країни в цілому. Одним із важливих складових системи менеджменту сучасного підприємства сфери послуг є організація управління маркетинговою діяльністю, де найефективнішою інноваційною формою визнано інтернет-маркетинг. Інтернет-маркетинг є дієвим інструментом побудови комунікацій з покупцями, постачальниками, продавцями туристичної інфраструктури. До методів маркетингового інтернет-дослідження відносять: спостереження; он-лайн анкетування; експеримент (створення експериментального веб-сайту);

аналіз (он-лайн PESTLE аналіз. аналіз конкурентів. аналіз користування). Застосування інноваційних рішень в менеджменті, а саме маркетингових досліджень з використанням мережі Інтернет: 1) мінімізує витрати на проведення маркетингових досліджень засобами мережі Інтернет; 2) потребує мінімум часу на оновлення інформації на веб-порталі підприємства; 3) не потребує матеріальних витрат; 4) значно розширює аудиторію споживачів; 5) підвищує ділову репутацію та імідж підприємства.

8). Окрім інновацій в системі управління, перспективними напрямками розвитку для готельно-ресторанного бізнесу є використання інноваційних технологій. Найпопулярнішим інноваційним рішенням щодо розвитку вітчизняного готельного бізнесу є електронне управління готелем, що суттєво розширює функції готелю. Складовими такої системи управління можуть бути: система автоматизації праці фахівців відділу продажів, система роботи з клієнтами, система управління програмами лояльності для клієнтів, система управління заходами готелю. За результатами здійсненого моніторингу готельних автоматизованих систем слід виділити наступні: Fidelio V8, «HOTEL-2.3», ProHotel, OPERA Enterprise Solution, B52 Готель. Заслужують на увагу інноваційні засоби автоматизації готелів, що є останнім словом техніки: система керування електроенергією; швидкісний бездротовий доступ в Інтернет; виносна панель аудіо-, відеорознімачів, медіахаб; дверний замок з радіочастотною ідентифікацією; система керування внутрішніми службами готелю; цифрові конференц-зали; електронні системи бронювання; розумний багаж.

Для підприємств ресторанного господарства серед сучасних підходів з використання інноваційних технологій, слід виділити такі: електронне меню, QR-код, мобільний офіціант (R-Keeper), теплан-шоу, кобрендинг, кейтеринг, фьюжн-кухня. Також для автоматизації процесів діяльності підприємств ресторанного господарства за допомогою «хмарних» технологій у сьогоденні пропонується використання інтернет-сервісів: «Електронний кабінет платника податків», «Приват24 для бізнесу», «iFin» – приватний хмарний

сервіс. Новою тенденцією розвитку сфери обслуговування є розширення спектру додаткових послуг в закладах харчування, серед яких «їжа для розуму»; програми лояльності; «відкрита кухня»; фьюжн-кухня; молекулярна кулінарія.

Таким чином, застосування вищезазначених інноваційних підходів в організації готельно-ресторанного бізнесу допоможе більш ефективно вдовольняти їх вимоги і втілювати очікування в сервісі, а також збільшувати чисельність відвідувачів.

Враховуючи перспективність туризму для України, що забезпечується багатим історико-культурним та природно-ресурсним потенціалом, вдалим географічним розташуванням перед усім необхідно приділяти увагу слаборозвинутій туристичній інфраструктурі, де найважливішим елементом є готельно-ресторанне господарство. І окремим напрямом даної сфери послуг є її інноваційний розвиток, який в свою чергу підвищує ефективність діяльності суб'єктів господарювання та забезпечує їх конкурентоспроможність на вітчизняному та зарубіжному ринках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз сучасного ринку ресторанних послуг та ефективність їх застосування на підприємстві .А.О. Обозна, Н. М. Шабельник, І. А. Федотов. Інвестиції: практика та досвід. № 13/2019. С.17-23. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/13_2019/5.pdf (дата звернення: 13.05.2020).
2. Бажал Ю.М. Економічна теорія технологічних змін: навч. посіб. Київ.: Заповіт, 1996. 345 с.
3. Василенко В. О., Шматько В. Г. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник. Видання 3-є, вип. та доп. /За ред. В.О. Василенко. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 440 с.
4. Василий Ткаченко. Гостиничные системы: функции и возможности. URL:http://www.sib.com.ua/arhiv_2011/2011_2/statia_2_1_2011/statia_2_1_2011.htm (дата звернення: 13.06.2020).
5. Вільний тлумачний словник: Новітній онлайнний словник української мови (2013-2018). URL: <http://sum.in.ua/f/> (дата звернення: 10.05.2020).
6. Використання інноваційних технологій в галузі туризму: монографія / Зайцева В.М., Гурова Д.Д., Корнієнко О. М., Кукліна Т. С., Журавльова С. М. Запоріжжя: Дике Поле, 2015. 144 с.
7. Власова А.М., Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник. Київ, 1997. 92 с.
8. Власенко О.С. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. Київ: Знання, 2011. 440 с.
9. Влащенко Н. М. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Інноваційні технології в готельному господарстві» (для студентів 5 курсу всіх форм навчання освітнього рівня магістр, спеціальності 241 – Готельно-ресторанна справа); Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. 89 с.

10. Гарбера О.Є. Основні теоретичні та практичні аспекти інноваційної діяльності в туристичному господарстві України // Інвестиції: практика та досвід. 2009. № 23. С.29-31.

11. Гончаренко О.В. Економічна сутність та джерела їх формування Інвестиції: практика та досвід. № 24. 2011. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2011/3.pdf (дата звернення: 18.05.2020).

12. Господарський кодекс України 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 13.05.2020).

13. Гурбик Ю.Ю. Сучасні проблеми державного фінансування туристичної сфери економіки : Східна Європа: економіка, бізнес та управління: електронне наукове фахове видання. Дніпро, Випуск 1 (12). 2018. С.67-71.

14. Давидова О. Особливості застосування інновацій у розвиток туристичної галузі України: Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2015. № 7 (172). С.65-69.

15. Дербичева С.А. Природа соціального творчествa и его нормативная регуляция. Харьков: Клуб семейного досуга, 2013. 285 с

16. Державна служба статистики України: Офіційний веб-портал. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.06. 2020).

17. Діяльність суб'єктів господарювання: Статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2019. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ9_u.htm (дата звернення: 20.06. 2020).

18. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва за 2018 рік: Статистичний збірник. Київ: ержавна служба статистики України, 2019. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/12/zb_dsp_2018.pdf (дата звернення: 20.06. 2020).

19. ДСТУ 4281:2004. Заклади ресторанного господарства. Класифікація. URL: <https://dbn.co.ua/load/normativy/dstu/5-1-0-939> (дата звернення: 20.05.2020).
20. Еволюційні аспекти змістової характеристики інвестицій як економічної категорії. URL : http://book.net/index.php?p=achapter&bid=6010&chapter=1__ (дата звернення: 13.07.2020).
21. Завадинська О.Ю. Інноваційні технології господарювання в ресторанному господарстві: Ресторанний і готельний консалтинг. Інновації. N 2. 2018. С.93-101.
22. Завгородня О.Є., Ткач М.М., Завгородня Е.Е. Додаткові послуги й інновації а соціокультурному просторі. Культура України. 2016. Випуск 52 . С.129-138.
23. Захарченко В. І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформаційної економіки: навч. посібник / В. І. Захарченко, Н. М. Корсікова, М. Н. Меркулов. Київ: Центр учбової літертури, 2012. 448 с.
24. Здобувач В.В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємства: Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Вип. 20.4. С. 160–166.
25. Івашина Л.Л. Перспективи розвитку ресторанного бізнесу як складника індустрії гостинності: Економіка і суспільство Випуск 14, 2018. С.597-599.
26. Ілляшенко С.М. Інноваційний менеджмент : підручник. Суми: ВТД - Університетська книга, 2010. 334 с.
27. Ілляшенко С.М. Інноваційний розвиток: маркетинг і менеджмент: монографія. Суми: ТОВ «Діса плюс», 2016. 192 с.
28. Інноваційний менеджмент : навч. посібник / Л.І. Михайлова, О.І. Гуторов, С.Г. Турчіна, І.О. Шарко. Вид. 2-ге, доп. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 234 с
29. Инновационный менеджмент: учебное пособие / под ред. д.э.н., проф. Л. Н. Оголевой. Москва: ИНФРА-М, 2003. 238с.

30. Інноваційні технології в готельно-ресторанному та туристичному бізнес: Зб. матеріалів студентської науково-практичної конференції (Львів, 6 березня 2019 р.) / Міністерство освіти та науки України, Львівський інститут економіки та туризму. Львів: ЛІЕТ, 2019. 162 с.

31. Калініченко О.О. Стратегічні напрями розвитку підприємств готельно-ресторанного господарства Збірник тез доповідей I Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Стратегічні перспективи готельно-ресторанного бізнесу в Україні: досвід, проблеми та інновації» (14-15 лютого 2019 року) / Міністерство освіти і науки України; Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2018. С.4-6.

32. Кальченко О. Теоретичні аспекти інноваційної діяльності підприємств туристичної галузі: Вісник Чернігівського державного технологічного університету. 2011. № 4(54). С.147-155.

33. Карюк В.І. Іновації, як фактор розвитку сучасного туризму в Україні. URL : http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2016_33/zb33_11.pdf (дата звернення: 1.05.2020).

34. Князь С.В., Комарницька Н.М. Місце і роль інноваційного менеджменту в системі управління підприємством: Вісник соціально-економічних досліджень, 2014. випуск № 3 (54). С120-123.

35. Козицька Г. В., Сергєєв І.А. Розвиток маркетингових інтерне-досліджень а умовах глобалізації економічного простору: Ефективна економіка, № 7, 2017. UR: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5688> (дата звернення: 20.07. 2020).

36. Колективні засоби розміщування в Україні у 2017 році: Статистичний збірник. Київ. Державна служба статистики України. 2018. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/05/zb_kzr_2017.pdf (дата звернення: 13.06. 2020).

37. Колективні засоби розміщування в Україні у 2018 році: Статистична інформація. Київ: Державна служба статистики України. 2019. URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/05/zb_kzr_2018.pdf_(дата звернення: 13.06. 2020).

38. Комплексная Система управления и контроля (автоматизации) гостиниц и их сети «HOTEL-2.3». URL: <https://www.intes.by/solutions/oteli-sanatorii-spa-tsentryi/ksu-hotel-2> (дата звернення: 22.07. 2020).

39. Кравченко О. В. Креативний потенціал рекреативної діяльності URL: http://tourlib.net/statti_ukr/kravchenko17.htm_(дата звернення: 2.07. 2020).

40. Кулінарні рецепти. URL: <http://cookery.com.ua/kulinarni-vidpovidi/6842-shho-take-fyuzhn---kulinariya.html#.XqxQGC1t7GI>. (дата звернення: 12.08. 2020).

41. Лисюк Т.В. Інноваційні технології у ресторанному, готельному господарстві та туризмі : Карпатський край. 2016. № 1 (8). С.141-149.

42. Люта Г.В., Павленко І.А. Вплив інноваційних технологій на систему управління підприємством : Економіка і суспільство. Випуск № 12. 2017. URL : http://www.economyandsociety.in.ua/journal/12_ukr/49.pdf_(дата звернення: 13.05.2020).

43. Мазур С.А., Прилуцький А.М. Стан та перспективи розвитку готельно-ресторанної справи в Україні: Ефективна Україна. № 2. 2019. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?op=1&z=688> (дата звернення: 13.05.2020).

44. Маслюківська А. Інноваційна теорія Йозефа Шумпетера: від класичного визначення поняття «інновація» до сучасного розуміння інноваційних ідей. Вісник Київського нац-го ун-ту ім. Тараса Шевченка : зб. наук. пр. Серія «Економіка». 2013. № 145. С. 59-61.

45. Міркунова Т.І. Оцінювання вартості інноваційних технологій на підприємствах: дис. ... кан. екон. наук: 08.00.04 / Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2019. 214 с.

46. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 400 с.

47. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т.1. Київ: Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.
48. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: к трьох томах.Т.2. Київ: Видавничий центр «Академія», 2001. 848 с.
49. Наукова та інноваційна діяльність України 2018 : Статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України. 2019. 80 с.
50. Організація обслуговування в закладах ресторанного господарства: підручник для вищих навчальних закладів / За загальною редакцією П'ятницької Н.О. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 584 с.
51. Опорний конспект лекцій з курсу «Інноваційні ресторани технології» / укладачі Малюк Л. П., Балацька Н. Ю. Харків.: ХДУХТ, 2016. 199 с.
52. Опорний конспект лекцій «Інноваційна діяльність підприємств готельно-ресторанного бізнесу» [Електронний ресурс] / Укладачі: Д. М. Одарченко, Р. С. Тихонченко, Є. Б. Соколова, А. Г. Абабова. Харків: ХДУХТ, 2018. 108 с.
53. Павленко І.А. Економіка та організація інноваційної діяльності: навч посібник. Вид-во 2-ге, без змін. Київ: КНЕУ, 2006. 204с.
54. Пашута М. Т., Шкільнюк О. М. Інновації: понятійно-термінологічний апарат, економічна сутність та шляхи стимулювання: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 118с.
55. Плакіда В.Т. Конспект лекцій з дисципліни «Інноваційний менеджмент». Харків: ХНАМГ, 2010. 76 с.
56. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (дата звернення: 23.05.2020).
57. Процик І.С. , Криван І.В. Інновації на підприємствах: сутність та переваги впровадження: Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2011. С. 350–351.

58. Сапельнікова Н. Л., Никончук О. В., Проблеми формування та реалізації інноваційних систем готельно-ресторанного бізнесу: Ресторанний і готельний консалтинг. Інновації. № 2. 2018. С.12-22.

59. Сідорова А.П. Сусол Н.Я. Галузева специфіка типології закладів ресторанного господарства України: Інноваційні технології в готельно-ресторанному та туристичному бізнесі: Зб. матеріалів студентської науково-практичної конференції (Львів, 6 березня 2019 р.) / Міністерство освіти та науки України, Львівський інститут економіки та туризму. Львів: ЛІЕТ, 2019. С.9-11.

60. Система автоматизації готелив, отелей, хостелів В52 Готель. URL: <https://www.b52.ua/index.html> (дата звернення: 1.05.2020).

61. Скрипник Н.Є. Інноваційний менеджмент в Україні як складова частина загальної системи управління підприємством. Економіка і суспільство. Випуск № 7. 2016. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/7_ukr/33.pdf (дата звернення: 13.05.2020).

62. Соха Ю.І. Формування будівельного ринку в Україні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2009. № 640. С. 203–207.

63. Стадник В.В., Йохна М.А. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. Київ: Академвидав. 2006. 464 с.

64. Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2018 році: аналітична довідка / Т.В. Писаренко, Т.К. Кваша та ін. Київ: УкрІНТЕІ, 2019. 80 с.

65. Статистичний збірник «Регіони України» 2019. Київ: Державна служба статистики України. Частина 1. 309 с.

66. Статистичний збірник «Регіони України» 2019. Київ: Державна служба статистики України. Частина 2. 657 с.

67. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р.

URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/en/168-2017-%D1%80> (дата звернення: 13.05.2020).

68. Сутнісна характеристика інновацій та інноваційних процесів.
URL: <http://lib.lntu.info/book/page5.html> (дата звернення: 11.04.2020).

69. Тверезовська Н.Т., Шарата Н.Г. Роль інновацій у розбудові вищих навчальних закладів. URL : http://catalog.library.tnpu.edu.ua:8080/library/DocDescription?doc_id=539907 (дата звернення: 13.05.2020).

70. Туристична діяльність в Україні у 2017 році: Статистичний бюлетень. Київ : Державна служба статистики України. 2018. 90 с.

71. Туристичний, готельний і ресторанний бізнес: інновації та тренди [Електронне видання]: тези. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7 квіт. 2016 р.) / відп. ред. А.А. Мазаракі. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 362 с.

72. Україна опустилася в рейтингу інноваційних країн : Аналітичний портал «Слово і діло». URL : <https://www.slovoidilo.ua/2019/07/25/novyna/ekonomika/ukrayina-opustylasya-rejtynhu-innovacijnyh-krayin> (дата звернення: 13.04. 2020).

73. Уткіна Ю.М., Вісільова А.В. Інноваційний менеджмент на підприємствах. Вісник економіки транспорту і промисловості. № 46, 2014. С. 298-302.

74. Федулова Л.І. Менеджмент організацій: підручник. Київ: Либідь, 2004. 448 с.

75. Франсен Холворсен. Основы кейтеринга: как организовать выездное обслуживание. Москва: Ресторанные возможности, 2005. 214 с.

76. Христенко О.В. Управління впровадження інноваційних технологій на будівельних підприємствах. Економіка і регіон. № 6 (67). Полтава: ПолтНТУ. 2017. С.118-124.

77. Черноусова Н.Ю. Основні напрямки впровадження інноваційних технологій в сфері гостинності. URL : <http://infotour.in.ua/chernousova.htm> (дата звернення: 11.06. 2020).

78. Чорна М.В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств: монографія. Харків: ХДУХТ, 2012. 210 с.

79. Шалева О.І. Застосування інноваційних Інтернет-технологій у ресторанному бізнесі: Торгівля, комерція, підприємництво. 2013. Вип. 15. С. 142-145 .

80. Шаповалова О.М. Інноваційна діяльність, як основа підвищення конкурентоспроможності готельного господарства: Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2013. № 16. С. 224–228.

81. Шепель Т.В. Аналіз тенденцій розвитку закладів харчування та їх вплив на дохідність ресторанного бізнесу в Україні : Економіка та управління національним господарством. Випуск 1 (18). 2019. с. 78-82. URL : http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/18_2019/14.pdf (дата звернення: 16.04. 2020).

82. The Global Innovation Index 2019: Creating Healthy Lives – The Future of Medical Innovation. URL : https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019.pdf (дата звернення: 20.05. 2020).

83. R-Keeper. URL: <https://r-keeper.prom.ua/p32128085-modul-mobilnyj-ofitsiant.html> (дата звернення: 20.08. 2020).

84. ProHotel. URL: <https://www.indom.com.ua/prohotel.html> (дата звернення: 20.08. 2020).